

POSTANOWIENIE

Dnia 29 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z powództwa J. M.
przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu Karnego w B., Dyrektorowi
Zakładu Karnego w C. , Dyrektorowi Aresztu Śledczego w P., Dyrektorowi Aresztu
Śledczego w W. , Dyrektorowi Aresztu Śledczego w H. i Ministrowi Sprawiedliwości
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 29 maja 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 29 stycznia 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje radcy prawnemu E.M. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta 00/100) złotych powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powód J.M. powołał się na nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) wynikającą z tego, że Sąd Apelacyjny, mimo wniosków, odmówił ustanowienia powodowi pełnomocnika z urzędu w sytuacji, gdy udział profesjonalnego pełnomocnika był potrzebny, ponieważ powód był osobą nieporadną. Wskazał również na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wynikającą z błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 445 § 1 i art. 448 § 1 k.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalone można uznać stanowisko, że odmowa ustanowienia pełnomocnika procesowego przez sąd, choćby w ocenie wnioskodawcy pozostawała bezzasadna, sama przez się nie może prowadzić do nieważności postępowania na skutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Tylko wyjątkowo, jeżeli brak pełnomocnika procesowego w zestawieniu z sytuacją strony, w szczególności jej rażącą nieporadnością i materią konkretnej sprawy, uzasadniałby wniosek, że strona nie była w stanie samodzielnie efektywnie bronić swoich interesów, postępowanie może być dotknięte nieważnością. Okoliczność, że uczestnik postępowania nie dysponuje kwalifikowaną wiedzą prawniczą, a nawet występowanie po jego stronie

określonych schorzeń, także natury psychicznej, nie oznacza przy tym, że nie jest on w stanie bronić przed sądem swoich interesów - badanie ewentualnej nieważności postępowania musi bowiem każdorazowo uwzględniać ogół okoliczności konkretnej sprawy, w tym właściwości, sytuację prawną i osobistą oraz faktyczną postawę strony, zachowanie sądu oraz stopień skomplikowania sprawy (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1999 r. III CKN 854/98, niepubl., z dnia 14 lutego 2005 r., I UK 162/04, niepubl., z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, niepubl., i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 14/17, niepubl. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2000 r., I CKN 787/00, niepubl., z dnia 21 czerwca 2013 r., I CZ 51/13, niepubl., i z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15, niepubl. oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Motywy wniosku w konfrontacji z materiałem sprawy nie pozwalały uznać, by sytuacja taka wystąpiła w sprawie, w której złożono skargę. Należy przy tym zwrócić uwagę, że zgodnie z ugruntowanym poglądem, w ramach oceny przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. badaniu przez Sąd Najwyższy podlega jedynie ewentualna nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., II CSK 80/09, niepubl., z dnia 7 czerwca 2013 r., II CSK 720/12, niepubl., z dnia 29 stycznia 2013 r., V CSK 192/12, niepubl., z dnia 18 lutego 2016 r., V CSK 465/15, niepubl., z dnia 20 kwietnia 2018 r., V CSK 595/17, niepubl., z dnia 20 marca 2019 r., I PK 63/18, niepubl., i z dnia 28 marca 2019 r., I UK 114/18, niepubl.).

Materiał sprawy nie wskazywał na to, by skarżący był osobą rażąco nieporadną, a podejmowana przezeń obrona miała jedynie pozorny charakter. Przeciwnie, powód w toku postępowania był aktywny, złożył szereg pism procesowych obejmujących wnioski dowodowe i uczestniczył samodzielnie w rozprawach, na których również podejmował stosowne akcje procesowe. Pozbawione oparcia w materiale sprawy jest twierdzenie skargi, że zgłaszane przez powoda wnioski dowodowe były dla sądu niezrozumiałe. Brak również okoliczności, które uzasadniałyby tezę, że sposób prezentacji przez powoda stanowiska był dla sądu niejasny lub stał na przeszkodzie wyczerpującej ocenie istoty żądania. To, że

niektóre spośród podjętych przez powoda czynności procesowych okazały się niedopuszczalne lub bezskuteczne albo były dotknięte brakami formalnymi, które następnie były usuwane, nie świadczy o tym, że powód został pozbawiony realnej możliwości obrony swoich praw. O tym, że sytuacja taka nie miała miejsca, świadczył w szczególności wynik postępowania przed Sądem Apelacyjnym, który - po uwzględnieniu złożonego przez powoda wniosku o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego - częściowo zmienił zaskarżony wyrok zasądając na rzecz powoda część dochodzonej kwoty. Skoro zatem podjęte przez powoda działania w postępowaniu apelacyjnym przyniosły - zgodnie z ich celem - zmianę zaskarżonego wyroku w kierunku żądanym przez powoda, choć w mniejszym niż oczekiwany zakresie, nie można twierdzić, by jego uczestnictwo w postępowaniu apelacyjnym miało jedynie pozorny charakter. Podkreślenia wymagało przy tym, że przy ocenie przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., w sytuacji, w której strona powołuje się na zaniechanie ustanowienia dla niej pełnomocnika procesowego przez sąd, nie chodzi o prognozę, jaki mógłby być wynik postępowania, gdyby strona była profesjonalnie reprezentowana, lecz o to, czy brak takiej reprezentacji pozbawił ją możliwości obrony swych praw.

We wniosku nie wykazano również, by skarga kasacyjna była oczywiście uzasadniona, co zakłada ewidentną i widoczną już na pierwszy rzut oka wadliwość zaskarżonego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52, z dnia 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 156, i z dnia 15 czerwca 2018 r., III CSK 38/18, niepubl.). Odwołanie się przez Sąd Apelacyjny do art. 445 § 1 w związku z art. 448 k.c. odpowiadało sytuacji, w której Sąd ten uznał za naruszone dobro osobiste w postaci zdrowia i „godnego odbywania kary pozbawienia wolności”. W skardze nie podjęto zresztą nawet próby wykazania, w jaki sposób twierdzone niewłaściwe zastosowanie „kumulacji roszczeń” miałoby rzutować na wynik sprawy.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 w związku z art. 102, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj